

ANNO DOMINI MCLIV-MCLIX

ADRIANUS IV

PONTIFEX ROMANUS

NOTITIA HISTORICA

(Mansi, *Concil.*, XXI, 785)

Adrianus IV, natione Anglus, Nicolai nomine ante pontificatum appellatus, Ecclesiae cardinalis, Albanensis episcopus, in Norwegiam ab Eugenio missus, postquam fidem Christi ibi propagasset, gentemque barbaram convertisset, Romam reversus, ex apostolo Norwegiae, vir valde benignus (verba sunt codicis Vaticani) mitis ac patiens, in Graeca et Latina lingua peritus, sermone facundus, eloquentia politus, in cantu ecclesiastico praecipuus, praedicator egregius, ad irascendum tardus, ad ignoscendum velox, hilaris dator, cleemosynis largus, et in omni morum compositione praecclarus, tertio Nonas Decembris, anno Dominicae Incarnationis 1154, tempore Friderici imperatoris I, Anastasio in sede pontificia subrogatus fuit. Huius tempore, Arnoldi haeresiarchae, qui, Romanorum Arnoldistarum et senatus auctoritate in Urbe munitur, sectarii, dominum Gerardum presbyterum cardinalem tituli Sanctae Pudentianae ad pontificem eundem in via aggressi ad mortem vulnerarunt. Quae de causa civitas interdicto subjecta, non prius est absolutam quam Arnoldum ejusque sectatores manibus et imperio Urbis eliminarent. Quod cum praestitissent, sublata est censura interdicti, ipsique cives sacramentorum perceptioni restituti fuerunt. Haeresiarcham Arnoldum ab Urbe relegatum in finibus Tusciae apud Otriculos, qui eum tanquam prophetam in terra sua omni honore colebant, per Gerardum cardinalem Sancti Nicolai captum, et a vicecomitibus Campaniae e manibus ejus abreptum, instantia pontificis per Fridericum adhuc regem sumpto de vicecomite uno gravi supplicio, aliisque fugatis, pontificiae jurisdictioni restitutum, tandem Urbis praefectus, a papa in Urbe existente requisitus, ligno adegit, ac rogo in pulverem redacto funere, ne a stolidi plebe corpus ejus venerationi haberetur, cinerem in Tiberim immisit. Guillelmum, Siciliae regem, qui litteras pontificias, ideo quod regis titulo, quem sibi usurpabat, inscriptas non fuissent, et aliquas Ecclesiae terras occupasset, anathematis vinculo innodavit. Intelligens imperatorem Fridericum multis stipatum copiis in Italiam intrasse, eidem obviam processit, et Sutrium usque profectus, cum eodem convenissent, ipse imperator ex equo descendens, eum debito honore prosecutus est; qui Romam comitatus, coronam imperialem accepit. Urbem Tiburtinorum qui se imperatori dederant, nulla interjecta mora, quia Ecclesiae esse patrimonium intelligebat, pontifici restituit, ac tum in Germaniam reversus est. Exinde Beneventum a primoribus regni vocatus sese contulit, et potissimam partem e manibus Guillelmi recuperavit. Ibi moram trahenti imperatori Graecorum per legatos

A 2 millia librarum auri pontifici obtulit, addita promissione se Guillelmum ex Italia abacturum suis stipendiis, interea si tres in Apulia urbes maritimae dederentur. Eo nuntio Guillelmus percitus, cum pontifice amicitiam componere per sequestros tentavit: omniaque, quae occupaverat, imo multo plura se redditurum promisit, si titulo regni utriusque Siciliae insigniretur. Petitioni ejus initio statim pontifex detulisset, si cardinalium pars maxima illud non dissuasisset. Sed cum Guillelmus cum valido exercitu Apuliam omnem sibi subjecisset, renitentibus cardinalibus, Adrianus indignatus, omnia ut pelierat, ex sententia Guillelmi permisit, titulosque praedictos attribuit. His ita compositis, Adrianus Orvietum concessit, quod Romanorum pontificum primus sua habitatione nobilius reddidit. Romam reversus, cum Friderico imperatore ob non vindicatam injuriam Londinensi archiepiscopo illatam, exostulavit per litteras, ex quibus male intellectis orta est illa inter Adrianum et Fridericum de imperio periculosa disceptatio, quam Radevicus proflixè describit. Sedata est discordia, quando pontifex per secundam epistolam declararat se per beneficii collationem nihil aliud quam imperialem coronationem eique impartitam consecrationem intellexisse. Resuscitata fuit, quando recusaret pontifex confirmare quem imperator Raveennatem episcopum constituerat. Cumque Romae agens a civibus inquietaretur, Anagninam rediit, ubi post breve temporis intervallum ex morbo squinantiae, ut scribit Guillelmus Tyrinus, obiit, postquam in eo officio pontificali IV annis et X mensibus laudabiliter se gessisset. Ejus corpus ad Urbem delatum, prope sepulcrum Eugenii conditum est. — Haec summatim ex codice Vaticano apud Baronium, Ottone Frisingensi, et Willelmo Tyrio. Dodechinus in appendice Mariani: « Adrianus, inquit, imperatorem pro conjugii dissidio excommunicare disposuerat, sed mense Octobris, anno 1159, morte praeventus est. » Otto Frisingensis, qui his temporibus vixit et scripsit, lib. VII, cap. ult., Friderici imperatoris octavo anno, qui cum anno Christi 1159 coincidit, venerabilem papam obiisse refert. — Anno 1160, Kalendas Septembris, ait continuator Sigeberti, mortuus est Adrianus papa. »

Radevicus *De gestis Friderici imperatoris*, lib. II cap. 43: « Ea tempestate, ait, Adrianus papa in Kalendis Septembris apud Anagninam diem clausit extremum, et nonas Septembris in ecclesia Beati Petri, praesentibus clero, senatu populoque Romano, honorifice tumulatus est, regalibus nuntiis adhuc ibi existentibus. Quare non modo non est miraculosum, ut haeretici calumniantur, sed re-

vera plane fabulosum, et ex morbo squinantia, quod eum obiisse scribit Tyrinus, male intellecto, haud dubie effectum, quo l de obitu Adriani ex obscuro quodam et schismatico auctore Joanne Cremonense schismaticorum fautor abbas Urspergensis in Chronico refert his verbis : « Cum venisset ad quemdam fontem, hausit de potu illius, et continuo (ut dicitur) musca quædam os ejus intravit, et gutturi ejus adhesit, nulloque artificio medicorum avelli potuit, quoadusque spiritum exhalaret. » Mortem tam novam et insolentem a scriptoribus ejus temporis, quos supra recensui, commemoratam non fuisse, non est probabile, si, quod absit! pontifici maximo talis interitus obtigisset. Si juxta sententiam Adriani papæ Fridericum imperatorem flumine absorptum, ejusque exercitum miraculose a Deo extinctum fuisse, nemo scriptorum tacuit

A quis credat omnes scriptores similem obitum Adriani, si contigisset, tacituros fuisse? Non minor est calumnia, qua uterque schismaticorum fautor scribit, Adrianum accepta pecunia comparatum fuisse ut Fridericum excommunicaret : quasi vero non fuerit sufficiens causa ad condemnandum sententia anathematis eum qui, legitima uxore repudiata alteram duxerat, sedique apostolicæ semel reconciliatus, eas, quas Radevicus descripsit, injurias iterum in eandem evomuerat. Illud Adrianus reliquit posteris admirandum exemplum, quod nec obolum quidem erogavit in suos propinquos, adeo ut nec matri ipsi aliquid voluerit impendisse, quam eleemosynis Cantuariensis Ecclesiæ (teste Sarisbensi, epistola 24, ad sanctum Thomam) alenda reliquit.

ADRIANI IV PAPÆ

VITA

AUCTORE CARDINALI DE ARAGONIA.

(MURATORI, *Rev. Ital. Script.*, III, 1, 441.)

Adrianus IV, natione Anglicus, de castro Sancti Albani, qui Nicolaus Albanensis episcopus, sedit annis iv, mensibus viii, diebus vi. Hic namque pueritatis suæ tempore, ut in litterarum studiis proficeret, egrediens de terra et de cognatione sua pervenit Arelatem, ubi dum in scholis vacaret, a Domino factum est ut et ecclesiam Beati Ruffi accederet, et in ea religionis habitum, facta canonica professione, susciperet. Proficiscens ergo, Deo auctore, de bono semper in melius, prioratum in ipsa domo prius obtinuit, et postmodum ad abbatiam apicem de communi voluntate fratrum conscendit. Accidit autem, ut pro incumbentibus Ecclesiæ sibi commissæ negotiis ad apostolicam sedem veniret, et peractis omnibus causis, pro quibus venerat, eum redire ad propria vellet, Leatæ memoriæ papa Eugenius eum secum retinuit, et de communi fratrum suorum consilio in Albanensem episcopum consecravit. Processu vero modici temporis cognita ipsius honestate ac prudentia, de latere suo eum ad partes Norwegiæ legatum sedis apostolicæ destinavit, quatenus verbum vitæ in ipsa provincia prædicaret, et ad faciendum omnipotenti Deo animarum lucrum studeret. Ipse vero tanquam minister Christi, et fidelis ac prudens dispensator mysteriorum Dei, gentem illam barbaram et rudem in lege Christiana diligenter instruxit, et ecclesiasticis eruditionibus informavit. Divina itaque dispensatione apostolatus sui diem præveniens, defuncto papa Eugenio, et Anastasio in loco ejus ordinato, ad matrem suam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, ductore Domino, remeavit, relinquens pacem regnis, legem barbaris, quietem monasteriis, ecclesiis ordinem, clericis disciplinam, et Deo populum acceptabilem sectatorem bonorum operum. Transeunte autem, modico temporis intervallo obiit Anastasius papa, et in secunda die convenientibus in unum pro eligendo sibi pastore cunctis episcopis et cardinalibus apud ecclesiam Beati Petri, non sine divini dispositione consilii factum est, ut in ejus personam unanimiter concordarent, et papam Adrianum electum tam clerici quam laici pariter concla-

B mantes, eum invitum, et renitentem in sede beati Petri inthronizarunt, Deo auctore, Dominicæ incarnationis anno 1154, indictione iii. Erat enim vir valde benignus, mitis et patiens, in Anglica et Latina lingua peritus, in sermone facundus, in eloquentia politus, in cantilena præcipuus et prædicator egregius, ad irascendum tardus, ad ignoscendum velox, hilaris dator, in eleemosynis largus, et in omni morum compositione præclarus.

In diebus illis, Arnaldus Brixiensis hæreticus orbem intrare præsumpserat, et erroris sui venena disseminans, mentes simplicium a via veritatis subvertere conabatur. Pro cujus expulsionis prædicti Eugenius, et Anastasius Romani pontifices plurimum jam laboraverunt, sed favore et potentia quorundam perversorum civium, et maxime senatorum, qui tunc ad regimen civitatis a populo fuerant instituti, antedictus hæreticus munitus et tutus, contra prohibitionem Adriani papæ in eadem civitate procaciter morabatur, et sibi, ac fratribus suis insidari cœperat, et publice, atque atrociter adversari. Venerabilem namque virum magistrum D... presbyterum cardinalem titulo Sanctæ Potentianæ ad præsentiam ipsius pontificis euntem quidam ex ipsis hæreticis ausu nefario in via Sacra invadere præsumperunt, et ad interitum vulneraverunt. Quapropter pontifex ipse civitatem Romanam interdicto supposuit, et usquo ad quartam feriam majoris hebdomadæ universa civitas a divinis cessavit officiis. Tunc vero prædicti senatores compulsi a clero et populo Romano, accesserunt ad præsentiam ejusdem pontificis, et ad ipsius mandatum super sancta Dei Evangelia juraverunt, quod sæpe dictum hæreticum, et reliquos ipsius sectatores de tota urbe Romana et ejus finibus sine mora expellerent, nisi ad mandatum et obedientiam ipsius papæ redirent. Sic itaque ipsis ejectis, et civitate ab interdicto absoluta, repleti sunt omnes gaudio magno, laudantes pariter, et benedictes Dominum. In crastinum autem, videlicet die Cœnæ Domini concurrente undique de mora ad annuæ remissionis gratiam, et gloriosam festiva-